

Çocuk Evliliklerin Görünmeyen Tarafı: Çocuk Damatlar

The Invisible Side of Child Marriages: Child Grooms

Metin ÇELİK*, Emine DURMUŞ*, Büşra ACAR AĞAR#

Öne Çıkanlar

- Çocuk damatların evliliklerini ailelerinin kararıyla ve mahkeme kararı ve resmi nikah olmadan dini nikahla gerçekleştirdikleri dikkat çekmektedir.
- Çocuk damatların erken yaşta evlendirilmelerinin altında bireysel (eşini sevmeye, aile olma isteği, çocuk sahibi olma isteği gibi) ve toplumsal nedenler (aile ve çevre baskısı, din ve gelenekler gibi) yatmaktadır.
- Çocuk damatlar evliliklerinde büyük aile ile ilgili ve bireysel sorunlar yaşamaktadırlar. Bu sorunların temelinde bireylerin ekonomik durumları yer almaktadır.
- Çocuk damatların erken evliliklerin önlenmesi için bireylere, ailelere ve devlet kurumlarına önerilerde bulunduğu dikkat çekmektedir. Bu önerilerin temelinde erken evliliğe yönelik pişmanlık duygusu yer almaktadır.

Öz: Bu çalışma çocuk yaşta evlilik yapmış erkeklerin evlendirilme deneyimlerini incelemeyi amaçlamıştır. Çocuk evlilikler söz konusu olduğunda araştırmaların çoğunlukla kız çocuklarını kapsamaması sebebiyle bu araştırma erkek bireylerle gerçekleştirilmiştir. Ancak çocuk evliliklerin yasal olmaması, evliliklerin dini nikah ile yapılması nedeniyle resmi kayıtlarının olmaması ve çocuk gelinlerden farklı olarak gebelik, doğum gibi gerekçelerle resmî kuruma başvurularının olmaması nedeni ile 18 yaşından küçük evli erkek çocuklar ulaşılması zor bir katılımcı grubunu oluşturmaktadır. Bu gerekçelerle bu araştırmaya çocuk yaşta evlendirilmiş, şu an 19-25 yaş aralığında olan erkeklerle gerçekleştirilmiştir. Çocuk damatlarla yapılan bu araştırma sonuçlarının çocuk evliliklerin içeriklerine ışık tutması amaçlanmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Çalışma grubu kartopu örnekleme yöntemi ile Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Hakkâri, Mardin, Siirt, Şırnak illerinden seçilen 47 bireyden oluşmaktadır. Veri toplama aracı bu çalışmada kullanılmak üzere araştırmacılar tarafından geliştirilmiş yarı yapılandırılmış görüşme formudur. Bu formda katılımcıların sosyodemografik özelliklerine yönelik betimleyici sorularının yanı sıra, evlendirilmelerine yönelik açık uçlu sorular da yer almaktadır. Veriler, verilerin yoğun olarak betimlendiği tümevarımsal tematik analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Tematik analiz sonucunda ‘evlendirilme nedenleri’, ‘evliliklerinde karşılaştıkları sorunlar’ ve ‘öneriler’ olmak üzere üç tema ve bu temalara bağlı alt temalar elde edilmiştir. Ana ve bu temalara bağlı alt temalar katılımcı ifadeleri ile desteklenerek açıklanmıştır. Bulgular alan yazın ışığında tartışılarak, sonuç

* Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, metincelik@siirt.edu.tr,
ORCID: 0000-0001-5739-1522.

* Prof. Dr., İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, PDR, emine.durmus@inonu.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-7102-5833.

Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, busraacr@outlook.com,
ORCID:0000-0002-5390-6223.

ve öneriler sunulmuştur. Çalışmanın sonucunda, çocuk damatların evlenmelerinde bireysel ve toplumsal nedenlerin etkili olduğu, evliliklerinde kök ve çekirdek ailelerine dönük problemler yaşadıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Evlilik, Erken evlilik, Çocuk evliliği, Çocuk damat.

Highlights:

- It is noteworthy that child grooms are married in religious marriages upon the decision of their families, without a court order or official marriage.
  - The underlying reasons for child grooms marrying at an early age are individual (such as loving their spouse, wanting to be a family, wanting to have children) and social reasons (such as family and social pressure, religion and traditions).
  - Child grooms experience problems with their extended family and with their individual marriages. The economic situation of the individuals is at the core of these problems.
  - It is noteworthy that child grooms make suggestions to individuals, families and government institutions to prevent early marriages. The basis of these suggestions is a feeling of regret towards early marriage.
-

Abstract: This study aims to examine the experiences of males who have been married as children. Since most of the studies on child marriages involve girls, this study was planned with male individuals. However, married men under the age of 18 constitute a difficult group of participants to reach because child marriages are not legal, marriages are not officially registered due to religious marriage, and unlike child brides, they do not apply to the official institution for reasons such as pregnancy and birth. For these reasons, this research was conducted with men who were married as children and are currently between the ages of 19-25. Phenomenology design, one of the qualitative research methods, was used in the study. The study group consisted of 47 individuals selected from the provinces of Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Hakkâri, Mardin, Siirt and Şırnak through snowball sampling method. The data collection tool is a semi-structured interview form developed by the researchers to be used in this study. This form includes descriptive questions about socio-demographic characteristics as well as open-ended questions about marriage. The data were analyzed using the inductive thematic analysis method in which the data were described intensively. As a result of the thematic analysis, three themes, namely ‘reasons for marriage’ problems encountered in marriage’ and ‘suggestions’, and sub-themes related to these themes were obtained. The main themes and sub-themes related to these themes were explained by supporting the participants' statements. The findings were discussed in the light of the literature, and conclusions and recommendations were presented. As a result of the study, it was determined that individual and social reasons were effective in the marriages of child grooms and that they experienced problems in their marriages towards their roots and nuclear families.

Keywords: Marriage, Early marriage, Child marriage, Child groom.

Summary

A study conducted by the United Nations Children's Fund (UNICEF) in 2019 with data from 82 countries reveals that 115 million boys worldwide were married off at a young age. This result leads us to the information that one in five boys is married before the age of 15. The same

report shows that child marriages are more common among girls than boys. One in five young women between the ages of 20-24 are married before the age of 18, compared to one in 30 for men. In Turkey, according to 2018 data from the Turkish Statistical Institute, 17.9% of marriages take place before the age of 18. When analyzed by gender, the rate of men who marry before the age of 18 is 5.6% (TURKSTAT, 2018). The data shows that child marriages include not only girls but also boys. The figures show us that this problem is a universal situation that concerns the whole world, rather than a problem that belongs to a society or a culture.

Like child brides, the sociodemographic characteristics of child grooms, the reasons for their marriage, the problems they experience in their marriages, and, most importantly, their evaluations of early marriage are worthy of further research. In this study, the views of individuals who were married at an early age are included. In Turkey, early marriages generally take place without a legal marriage ceremony, without official records, and with religious marriages that do not bring legally binding rights. Determining the frequency of early marriages is not possible because unofficial marriages are unregistered, marriages of children under the age of 16 cannot be officially registered and data collection methods are used to determine marriage statistics (Boran et al., 2013, Özcebe & Biçer 2013). For all these reasons, the participants of this study were males who were married before the age of 18 and who are currently between the ages of 19-25, instead of male individuals who were married before the age of 18 and who have not yet completed their 18th age. It is assumed that the fact that the participants of this study have at least two years of marital life will contribute to the original value of the research as they will better express the marital life they have experienced and the effects of these experiences. To summarise, this study aims to examine how child grooms (who were married before the age of 18 and are now over 18) experience early marriage and how they perceive this experience.

In this study, semi-structured interviews were conducted with male individuals who married as children. The interviews lasted between 10 and 32 minutes on average. The data obtained were analyzed using NVio software. In this study, the data were analyzed using the inductive thematic analysis method in which the data were described intensively. Inductive analysis is a data coding process that is independent of the researchers' analytical prejudices and is carried out without a predetermined coding framework (Braun & Clarke, 2019). Analyst triangulation was used in the analysis of qualitative data. Analyst triangulation is when two or more people analyze the data independently (Patton, 2014). The findings were reviewed by three researchers. The data were analyzed using the Thematic Analysis template developed by Braun and Clarke (2019). These steps are as follows; (1) familiarisation of the researcher with the data,

(2) creation of initial codes, (3) search for themes, (4) review of themes, (5) identification and naming of themes, (6) preparation of the report.

As a result of the thematic analysis, the following three themes were reached: Reasons for Marriage, problems encountered during marriage and suggestions. The theme of reasons for marriage is divided into two sub-themes: individual and social. The theme of problems encountered in their marriages consists of two sub-themes: problems related to the extended family and individual problems. The theme of suggestions consists of three sub-themes: individuals, families, and institutions. As a result, in this study, in which marriage life is portrayed through the eyes of male individuals who married at an early age, the participants emphasized the reasons for marriage, the problems experienced in their marriages, and what should be done to prevent early marriages.

Giriş

Çocuk yaşta gerçekleştirilen evlilikler, dünyada ve Türkiye’de geçmişten günümüze var olan ve gelecekte de varlığını devam ettireceği varsayılan sosyal bir durumdur. Bu durum ele alınırken, öncelikle çocuk evlilik kavramının sınırlarını çizmekte fayda vardır. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (20 Kasım 1989), daha erken yaşta reşit olma durumu hariç 18 yaşına kadar her insanı çocuk olarak kabul etmektedir. Çocuk Koruma Kanunu’na (2005) göre ise daha erken yaşta ergin olsa bile 18 yaşını doldurmamış kişi çocuk sayılmaktadır. Bu tanımlar doğrultusunda 18 yaşını doldurmadan yapılan evlilikler çocuk evlilikler, 18 yaşından önce evlenen kız çocuklar çocuk gelin ve 18 yaşından önce evlenen erkek çocuklar da çocuk damat olarak kabul edilmektedir (Malatyalı, 2014).

Dünyada her yıl 18 yaşın altında 10 milyon kız çocuğu evlendirilmektedir. Bu rakamlar ayda neredeyse bir milyona yakın (833.333) kız çocuğunun evliliğine karşılık gelmektedir (Coşkun vd., 2016). Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu’nun (UNICEF) 82 ülkeden elde edilen verilerle 2019 yılında gerçekleştirdikleri bir çalışmada dünya genelinde 115 milyon erkeğin küçük yaşta evlendirildikleri ortaya koyulmaktadır. Bu sonuç bizi, erkek çocukların beşte birinin 15 yaşından önce evlendirildikleri bilgisine götürmektedir. Aynı raporda çocuk yaşta evliliklerin erkek çocuklara oranla kız çocuklarda daha yaygın olduğu görülmektedir. Her 20-24 yaş aralığındaki beş genç kadından biri 18 yaşından önce evlendirilmektedir, bu oran erkeklerde ise 30’da birdir. Dünya genelinde, yaşamına devam eden 650 milyondan fazla kadın çocukken evlendirilmiştir ve her yıl en az 12 milyon kız çocuğu 18 yaşına gelmeden evlendirilmektedir. (UNICEF, 2024). Türkiye özelinde ise TÜİK’in 2018 verilerine göre, evliliklerin %17.9’unun 18 yaşından önce gerçekleştiği görülmektedir. Cinsiyete göre bakıldığında ise evliliğini 18 yaşından

önce yapan erkeklerin oranı %5.6'dır (TÜİK, 2018). Aile yapısı araştırmasına göre, 2011 yılındaki 18 yaş altı evliliklerin oranının kızlarda %9.3, erkeklerde ise % 0.2 olduğu saptanmıştır (Uslu, 2011). Yakın tarihlerde net rakamlar bilinmemekle birlikte, 2023 yılı verilerine göre Türkiye nüfusunun %26,0'sı çocuklardan oluşmaktadır (TÜİK, 2023). Bu oran önceki yıllara göre daha düşük bir orana karşılık gelmektedir. Çocuk yaşta evlendirilen kız ve erkek çocuk sayıları net bilinmemekle birlikte, 2022 yılında 15-17 yaş grubundaki 7 bin 73 kız çocuğunun doğum yapmış olduğu görülmektedir (TÜİK, 2023). Doğum yapan kız çocukları resmî kurumlara başvurdukları için çocuk gelinlerin sayısı tahmin edilebiliyorken, çocuk damatların sayısını tahmin etmek zor olmaktadır. Veriler çocuk yaşta gerçekleşen evliliklerin yalnızca kız çocuklarını değil, erkek çocuklarını da kapsadığını göstermektedir. Rakamlar bize, bu sorunun bir topluma veya bir kültüre ait bir olmaktan ziyade tüm dünyayı ilgilendiren evrensel bir durum olduğunu göstermektedir.

Erken evliliğin erkek ve kadın açısından olumlu ve olumsuz etkileri ortak olmasına rağmen çoğunlukla araştırmalar kadınlar üzerindeki etkilerini konu edilmiştir (Aktepe ve Atay, 2017; Boran vd., 2013; Doğan Göksel, 2018; Soylu ve Ayaz 2013; Jain ve Kruz, 2007; Haberland, Chong ve Bracken, 2003; Nour, 2006; Yıldız ve Poyraz, 2020).

Nitekim bu çalışmalar incelendiğinde kız çocuklarının gerçekleştirdikleri evlilikler ve evlilik biçimleri, evliliklerindeki karar vericiler kısacası evlilik süreçleri incelenirken erkek çocukların aynı sıklıkta ele alınmadığı görülmektedir. Bu durumda çocuk damatların varlığı kabul edilmiş ancak sayı olarak çocuk gelinlere oranla az olduğu varsayıldığından sınırlı sayıda araştırmaya konu olmuştur. Bir diğer önemli gerekçe de çocuk damatlara ulaşmanın zor olmasıdır. Kız çocukları gebelik ve doğum gibi gerekçelerle resmî kurumlara (aile hekimliği, hastane vb.) başvurabiliyorlarken, erkeklerde böyle bir durumun olmaması, çocuk damatlara ulaşılmasını ve çocuk damatların görüşlerinin alınmasını güçleştirmektedir. Bu çalışmada, bu zorluk üzerine kurgulanarak, çocuk yaşta evlendirilme olgusu, erkek çocukların görüşleri temelinde incelenmiştir. Sayıları tam olarak bilinmese de çocuk gelinler gibi, çocuk damatların da sosyo demografik özellikleri, evlendirilme nedenleri ve evliliklerinde yaşadıkları sorunlar ve en önemlisi de erken evlendirilmeye yönelik değerlendirmeleri araştırılmaya değerdir. Bu çalışmada evliliklerini çocuk yaşta yapmış bireylerin görüşlerine yer verilmiştir. Türkiye'de erken evlilikler, genellikle yasal bir evlilik töreni yapılmaksızın, resmi kayıtların olmadığı ve yasal anlamda bağlayıcı hakları beraberinde getirmeyen imam nikâhlı evlilikler biçiminde gerçekleşmektedir. Erken evliliklerin gerçekleşme sıklığının belirlenmesi resmi olmayan evliliklerin kayıt dışı olması, 16 yaş altı çocuk evliliklerinin resmi olarak kayıt altına alınamaması ve evlenme istatistiklerini belirlemek için kullanılan veri toplama yöntemleri sebebiyle mümkün değildir (Boran vd., 2013, Özcebe ve Biçer 2013). Tüm bu gerekçelerle bu araştırma katılımcıları, evliliğini 18 yaşından önce yapmış ve hala

18 yaşını tamamlamamış erkek bireyler yerine, evliliklerini 18 yaşını doldurmadan gerçekleştirmiş, şu an 19-25 yaş aralığında olan erkek katılımcılardan elde edilmiştir. Bu çalışmanın katılımcılarının en az iki yıllık evlilik yaşantılarının olması, deneyimledikleri evlilik yaşantısı ve bu yaşantının etkilerini daha iyi ifade edeceklerinden araştırmanın özgün değerine katkı sunacağı varsayılmaktadır.

Özet olarak, bu çalışmanın amacı, (evliliklerini 18 yaşından önce gerçekleştirmiş, şu an 18 yaşını doldurmuş) çocuk damatların, evlendirilme gerekçeleri ve deneyimledikleri evlilik yaşantılarına yönelik görüşlerini incelemektir.

Erken Yaşta Evlilikler

Alan yazın incelendiğinde erken yaşta evliliklerle ilgili yapılan birçok tanım olduğu görülmektedir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi 18 yaşından önceki gerçekleştirilen evlilikleri ister resmi isterse de gayri resmi olsun çocuk yaşta yapılan evlilikler olarak tanımlamakta ve bu tür erken yaşta evlilikleri bir hak ihlali olarak görmektedir (Birleşmiş Milletler, 2015). Erken yaşta evlilikler yani bir diğer adıyla çocuk evlilikler, 18 yaşından önce gerçekleştirilen ve çocuğun gelişimsel olarak hazır olmadığı evliliklerdir (Boran vd., 2013). “Erken evlilik, henüz reşit olmamanın yanı sıra fizyolojik, biyolojik ve psikolojik açılarından da evlilik kararı verebilecek ve çocuk doğurma sorumluluğuna erişebilecek yaşta olmadan gerçekleştirilen evliliklerdir” (Doğan Göksel, 2018, s. 14). Ayrıca erken evliliği deneyimleyen kız çocuklarının ‘çocuk gelin’, erkek çocuklarının ise ‘çocuk damat’ olarak tanımlanmaktadır (Çakmak, 2009). Bu tanımlar incelendiğinde erken yaşta yani çocuk yaşta gerçekleştirilen evliliklerde, yaşın ve gelişimsel açıdan evliliğe hazır olmamanın altının çizildiği görülmektedir. Uluslararası birçok sözleşme, 18 yaştan önceki gerçekleştirilen evlilikleri ister resmî olsun ister gayri resmî olsun çocuk evlilikler olarak kabul etmektedir (Gastón vd., 2019). Nitekim Şen’e (2014) göre de evli çocuk, fiziksel veya psikolojik açıdan henüz çocukluk döneminden çıkmamış çocukların yaptıkları evliliklerdir. Bu açıdan bakıldığında 18 yaşını girmeden yapılan her türlü evlilik çocuk evlilik olarak ele alınabilir.

Kimlik gelişimi açısından da düşünüldüğünde çocuk gelin ve damatların henüz kimliğinin birçok parçası oluşma aşamasındadır. Bundan dolayı birey kim olduğu sorusunun cevabını net bir şekilde veremez. Örneğin bu dönemde mesleki kimlik, ilişkisel kimlik, politik kimlik, cinsel kimlik ve hatta fiziksel kimlik alanları oluşma aşamasındadır Evlilik gibi bir konunun kimliğin bütün alanlarıyla ilişkili olduğu düşünüldüğünde bu dönemde böyle ciddi bir konuda ne karar vermeye hazırdır ne de sağlıklı karar verebilir. Ayrıca vereceği karar kimlik gelişimini olumsuz etkileyebilir. Diğer gelişimsel görevlerini yerine getirmesini engelleyebilir. Nitekim bütün dünyada

yani evrensel bir şekilde ergenlik dönemiyle beraber ergenler bir soru havuzuna düşer. Benle başlayan ben kimim sorusu gibi binlerce soruyu kendine sorar. Birçok konuda rol denemeleri yapar. Bugün kendisine güzel gözüken ertesi gün çirkin gözükebilir. Dolgin'e (2014) göre de bu dönemdeki bireyler, gelişimsel açıdan yeterli olgunluk düzeyine ulaşmadıkları için kişilikleri çok değişkendir. Olgunlaştıkça eşleriyle ortak noktaları olmadığını anlarlar. Erken yaşta evlenen bireyler, evliliğin getirmiş olduğu sorumlulukları yerine getiremez ve maddi olarak aile büyüklerine bağlı olurlar. Bu durum evliliklerine olumsuz etik eder (Dolgin, 2014). Nitekim Carter ve McGoldrick'e (1999) göre çiftin 20 yaşından önce evlenmesi, çiftin kök ailesine ekonomik, fiziksel ya da duygusal olarak bağımlı olması, çiftin her birinin ailesine çok yakın oturması gibi bazı nedenler evliliğe olumsuz etki eden faktörlerdir. Tüm bunlar beraber düşünüldüğünde çocuk yaşta yapılan evliliklerin bir takım olumsuz sonuçlar doğurduğu aşikardır.

Erken Yaşta Evliliklerin Nedenleri ve Sonuçları

Erken yaşta evliliklere neden olan faktörlerin nedenleri her kültürde veya toplumda aynı olmasa da genel anlamda bu tür evliliklere geleneksel ve ataerkil toplum yapısının baskın olduğu yerlerde daha yaygındır (Çelebi vd.,) Şen'e (2014) göre de çocuk evliliklerin birçok nedeni bulunmaktadır. Genel anlamda bu tür evliliklere ekonomik ve sosyo-kültürel faktörler neden olmaktadır. Bu nedenlerin çok boyutlu olduğu ve bireysel, çevresel ve kültürel faktörlerden etkilendiği bilinmektedir. Literatür tarandığında bu nedenler arasında; düşük sosyoekonomik ve eğitim düzeyi, geleneksel kabuller ve inançlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, aile içi şiddet, doğal felaketler ve savaşlar, yakın çevrede erken evlilik örnekleri, aile içi baskılar, ölen yakının eşiyile evlenme, aşk, kaçış yolu ve göç gibi gerekçeler olduğu görülmektedir (Aktepe ve Atay, 2017; Aydemir, 2011; Boran vd., 2013; Dagne, 1994; Dolgin, 2014; Ghosh, 2012; Mıhçıokur vd., 2010; Montazeri vd., 2016; Soylu ve Ayaz, 2013; Yıldız ve Poyraz, 2020). Yapılan bir araştırmada eğitimini yarıda bırakma ve iş gücüne katılmanın erkek çocuklarda erken yaşta evlilikle ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Edmeades vd., 2022). Yapılan başka bir araştırmada da çocuk yaşta evliliklerin en fazla yoksul ailelerde, kırsal alanlarda ikamet eden, eğitimsiz veya ilkökul mezunu olan katılımcılar arasında olduğu tespit edilmiştir (Misunas vd., 2018). Ek olarak ataerkil yapıli ailelerde erkek bireylerin çocuk yaşta evlendirilerek bir aileye sahibi olması ve evi her yönüyle geçindirmesi gibi geleneksel rolleri benimsemelerinin istenmesi de bu durumun nedenlerini arasında sayılabilir (Yıldız, 2019). Ayrıca Dolgin'e (2014) göre de duygusal olarak kendini güvende hissetmeme ve aşka yüklenen gerçekdışı inançlar da erken yaşta evlenme olasılığını artırmaktadır. Özetle tek başına önemli bir sorun alanı olan çocuk yaşta evlilikler, çok farklı problemlere de neden olmaktadır (Acar Ağar, Çelik ve Durmuş, 2024).

Nedeni ne olursa olsun erken yaşta evlilikler, bireyi birçok sonuçla karşı karşıya bırakmaktadır. Erken evliliklerde çocuğun hem oyun hakkı hem de sosyalleşme hakkı elinden alınmaktadır. Özellikle çocuğun eğitim hakkının elinden alınması cehalet içinde risk faktörü oluşturmaktadır (Şen, 2014). Erken yaşta evlenen çocuk damatlar/gelinler birçok konuda mağduriyet yaşamaktadır. Bireysel özgürlükleri, kişisel gelişimleri ve hatta gelecekleri bu durumdan olumsuz etkilenmektedir. Tüm bunlarla beraber rolleri değişmektedir. Bir bakıma çocukluk dönemini bitirmeden yetişkinlere özgü sorumlulukları yerine getirmek zorundadırlar. Çocuk damatlar, evin ekonomik ihtiyaçlarını gidermek ve baba rollerini yerine getirmek zorundadır. Çocuk gelinler ise ev işlerini yapmak ve anne rollerini yerine getirmek zorundadır. Bütün bu roller, çocuk gelinlerin/damatların eğitimlerini yarıda bırakmalarına böylece vasıfsız işlerde çalışmalarına neden olmaktadır. Bu da doğrudan yaşam kalitelerine olumsuz etki etmektedir (Yıldız, 2018). Literatür incelendiğinde erken evliliklerin bireyin yaşamını olumsuz etkileyen birçok sonucu olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur (Aktepe ve Atay, 2017; Doğan Göksel, 2018; Soylu ve Ayaz, 2013; Yıldız ve Poyraz, 2020; Demir vd., 2023). Bu sonuçlarından en önemlileri, bireylerin psikolojik ve bedensel gelişiminin olumsuz etkilenmesi, eğitim haklarının ellerinden alınması, mesleki ve sosyal işlevselliğine zarar verilmesi ve çocukların evlilik yoluyla yaşlarına göre ağır bir sorumluluk altına girmeleri sayılabilir (Özcebe ve Biçer, 2013). Evlilikle çocuk gelin/damatların bireysel özgürlüğü, kişisel gelişim şansı ve eğitim hakkı kısıtlanmaktadır. Çocukluklarını yaşayamadan yetişkin olma sorumluluğu ile karşı karşıya kalan çocuk gelin ve damatlar, çocuk yaşta evin sorumluluğunu almak, anne/baba olmak gibi keskin rol değişimleri yaşanmaktadır. Tüm bu rol değişimleri eğitimin devam etmesine engel olmakta özellikle eğitimi yarıda kalan erkek, evini geçindirebileceği vasıflı bir iş bulmakta zorlanmaktadır. Bu durum çocukların ekonomik bağımsızlıkları olmadığı için aile olmasını da zorlaştırmakta ve ailenin yaşam kalitesini de düşürmektedir (Yıldız ve Poyraz, 2020). Bununla birlikte bu çiftler çoğu zaman kök ailenin maddi ve manevi yardımına ihtiyaç duyduğu için onlarla birlikte yaşamak zorunda kalabilmekte ve bu durumda kök aile ve çocuk çift karşılıklı olarak birbirleri için stres kaynağı olabilmektedir. Erken yaşta evlilik, bireylerin cinsel yaşamlarını da olumsuz etkilemektedir. Erkek birey için erken yaşta evlenmek aynı zamanda çok genç yaşta baba olmak anlamına da gelmektedir. Araştırmalar erken yaşta baba olanların dörtte üçünün baba olduktan sonra ailelerini terk ettiğini göstermektedir (Fagot vd., 1998; Larson vd., 2006).

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışma erken yaşta evlenen bireylerin bu yaşantılarına dair bakış açılarına ve kendilerine özgü anlamlarına ilişkin zengin betimlemeleri ortaya çıkarmayı, tanımlamayı ve yorumlamayı amaçladığından nitel araştırma desenlerinden olgubilim (fenomonoloji) deseni kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma Johnson ve Christensen (2014) göre fenomenolojik çalışmalar, çalışma grubundaki bireylerin dolaysız olarak deneyimlediklerine ilişkin bakış açısı kazanmak ve bu katılımcıların yaşadığı tecrübelerle ilişkin yapılandırdıkları kendine özgü anlamları tespit etmek amacı taşımaktadır. Yıldırım ve Şimşek'e (2013) göre fenomenolojik çalışmalarda araştırmanın odaklandığı olguyu deneyimleyen ve bu olguya ilişkin yansıtma yapabilecek grup veya bireyler araştırmanın veri kaynağını oluşturmaktadır. Bu amaçla bu çalışmada çocuk damatların evlenme nedenleri, evliliklerinde yaşadıkları sorunlar ve evlilik değerlendirilmeleri incelenmiştir.

Çalışma Grubu

Türkiye'de 18 yaş altındaki evliliklerin yasal olmaması, resmi nikâhın yapılmaması, evliliklerin çoğunlukla resmi kayıtlar olmaksızın imam nikâhları ile gerçekleştirilmesi nedeniyle resmi sayı ve kayıtlara ulaşmak güçtür. Bu nedenle bu bireylerin hem tespit edilmesi hem de bu bireylere ulaşmak yasal ve erişimle ilgili çok sayıda zorluk da barındırmaktadır. Söz konusu erken yaşta evlenen erkek çocuklar olduğunda bu güçlük artmaktadır. Mevcut koşullarda hem 18 yaş altında hem de evli olan bireylere yasal gerekçeler nedeni ile ulaşmak mümkün olmamaktadır. Bu güçlük nedeni ile evliliklerini 18 yaşını tamamlamadan yapmış, şu an yaşları 19-25 yaş aralığında olan, henüz yeni evli sayılabilecek evli erkeklere ulaşılmıştır. Nadir görülen durumları incelemede bu özellikte bir bireyle temas kurulmasının ardından, bu bireyin yardımıyla diğer bir bireyle görüşüp zincirleme olarak örnekleme oluşturma işlemi olan kartopu örnekleme yöntemi en uygun yöntemlerden biri olarak görülmektedir (Johnson ve Christensen, 2014). Erken yaşta evlenip, yasal olarak evliliği kabul edilmeyen bu erkek çocuklara ulaşmak için kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Her bir araştırmacı bulunduğu şehirde bir bireye ulaşarak katılımcılara ulaşmayı başlatmıştır. Bu araştırmanın katılımcılarını, Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Hakkâri, Mardin, Siirt ve Şırnak illerinde yaşayan 47 evli erkek oluşturmaktadır. Tablo 1'de katılımcıların sosyo-demografik özellikleri verilmiştir.

Tablo 1.
Çocuk damatların sosyo-demografik bilgileri

Demografik Özellikler	Değişken	f	%	Ortalama
Yaş	19	6	12,7	22,7
	20	4	8,5	
	21	1	2,1	
	22	6	12,7	
	23	8	17	
	24	12	25,5	
	25	10	21,2	
Öğrenim düzeyi	İlkokul	5	10,6	
	Ortaokul	13	27,6	
	Açık lise/lise terk	7	14,8	
	Lise	20	42,5	
	Üniversite öğrencisi	2	4,2	
İş durumu	Çalışıyor	37	78,7	
	Çalışmıyor	10	11,3	
Çocuk sayısı	Çocuksuz	6	12,6	
	1 çocuk	15	31,9	
	2 çocuk	17	36,1	
	3 çocuk	5	10,6	
	4 - 5 çocuk	4	8,5	
Evlendiğinde yaşı	15	9	19,1	16,4
	16	10	21,2	
	17	28	59,5	
Evlendiği eşin (kadın) yaşı	14	1	2,1	16,7
	15	4	8,5	
	16	14	29,7	
	17	19	40,4	
	18	6	12,7	
	19	-	-	
	20	3	6,3	
Evlendiğinde nikâh durumu	Dinî nikâh	47	100	
	Resmî nikâh	-	-	
Evlence biçimi	Görücü usulü	26	55,3	
	Severek	14	29,7	
	Kaçarak	5	10,6	
	İsteğim dışı	2	4,2	
Evlilik kararını kim verdi?	Eşimle ben	19	40,4	
	Aileler	28	59,6	

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların yaş ortalamasının $x=22,7$ 'i olduğu görülmektedir. Katılımcıların %42,5 ($f=20$) lise öğrenimini tamamlamıştır. Katılımcıların %78,7'si ($f=37$) bir işte çalışmaktadır. Katılımcıların %87,4 ($f=41$)'ünün çocuk sahibi olduğu görülmektedir. Katılımcıların evlilik yaş ortalaması $x=16,4$ iken evlendiklerinde eşlerinin yaş ortalaması $x=16,7$ 'dir. Katılımcıların hepsi evlendiklerinde dini nikâh yapmışlardır. Türk Medeni Kanunu'nda "Erkek veya kadın on yedi yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple on altı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak buldukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir." belirtilmektedir (TMK, m. 124). Bundan dolayı erken yaşta evlenen bireyler, mahkeme süreci ve resmi nikahla uğraşmak yerine kuracakları ailenin toplum tarafından kabul edilebilmesi için dini nikahı tercih edebilmektedirler. Ayrıca Doğan -Göksel' e (2018, s.122) göre de *yasaların*

yeterince keskin bir çizgiye sahip olmaması, çocuk evlilikleri hakkında netliğe sahip olmaması nedeni ile resmi nikah uygulamasına gerek duymaksızın dini nikah gerçekleştirerek evlilik birliklerinin kurulduğu görülmektedir". Geleneksel toplum yapısının baskın olduğu toplumlarda resmi nikahlar, dini nikahlar kadar önem görmeyebilmektedir. Bu açıdan erken yaşta evlenen bireyler, dini nikahla evlenme yoluna gidebilir (Yıldız, 2018). Çoğu dini inanışa göre çocuk ergenlik dönemine girmişse evlenmesinde sakınca yoktur. Bununla birlikte genç yaşta evlilikler, psikososyal ve ahlaksal açıdan değerli bir olay olarak görülmekte ve hatta önerilmektedir (Kohno vd., 2020). Dolayısıyla gerek yasal konular gerekse de dini inançların getirdiği zorunluluklar ve gereklilikler erken yaşta evlenen bireylerin dini nikahla evlenme yolunu seçmelerine neden olmuş olabilir. Evlenme biçimi olarak birinci sırada %55,3 (f=26) ile görücü usulü seçeneği yer alırken "Evlilik kararını kim aldı" maddesine en fazla verilen yanıt %59,6 (f=28) ile "Ailelerimiz karar verdi" seçeneğidir. Geleneksel toplumlarda en fazla görülen evlilik tipi görücü usulü evliliktir. Eş seçimi adayların aile büyükleri tarafından yapılmaktadır. Bu büyüklerde genelde eş adaylarının ebeveynleri olmaktadır (Yıldız, 2018). Yıldız ve Avcı (2015) tarafından yapılan çalışmada da erken yaşta yapılan evliliklerin büyük bir bölümünde karar mercinin aile olduğu tespit edilmiştir. Evlenme biçimi olarak ikinci sırada ise "severek" seçeneği yer alırken evlilik kararını kim aldı sorusuna verilen ikinci yanıt "eşimle ben" seçeneğidir. Dolgin'e (2014) göre de erken yaşlarda bireyler evlilikle ilgili gerçekçi düşüncelere sahip olmayabilir, bu yaş gruplarına göre evlilik; kız ve oğlanın âşık olduğu, evlendiği ve bir ömür boyu mutluluk içinde yaşadıkları bir peri masalı olarak görülmektedir. Kültürlerin aşka yükledikleri romantik ve mükemmellik kavramlarından dolayı aşkı mutluluk kaynağı olarak düşünen gençler, erken evlilik için sabırsızlanabilmekte ve kendini evliliğe hazır hissedebilmektedir. Dolayısıyla gerek çalışmanın yapıldığı bölgedeki katılımcıların aileye yüklediği anlam ve ailenin rolü gerekse de katılımcıların ergenlik döneminde olması evlenme biçimi olarak görücü ve severek evlenme ve evlilik kararını kim verdi sorusunda da aile ve eşimle ben seçeneklerini ön plana çıkarmıştır.

Veri Toplama Aracı ve Süreci

Veri toplama aracı bu çalışmada kullanılmak üzere araştırmacılar tarafından geliştirilmiş yarı yapılandırılmış görüşme formudur. Bu formda katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine yönelik betimleyici soruların yanı sıra, evlendirilme süreçleri ve evlilik yaşantılarına yönelik açık uçlu sorular yer almaktadır. Görüşmelerden elde edilen verilerin etkili ve verimli olması için katılımcıların öğrenim düzeyleri de düşünülerek, görüşme sorularının net, anlaşılır ve yönlendirmeden uzak olmasına dikkat edilmiştir. Görüşmelere başlamadan önce katılımcılara bilgilendirilmiş onam formları sunulmuş ve çalışmaya katılmaya istekli olan katılımcılardan yazılı onamları alınmıştır. Görüşmeler ortalama 10 ile 32 dakika arasında sürede gerçekleştirilmiştir.

Katılımcıların öğrenim düzeyleri, yaşadıkları sosyal çevre vb. gerekçelerle kendini ifade becerilerinin sınırlılığı nedeni ile veri doyunluğuna ulaşmak için çok sayıda katılımcı ile görüşme yapma yoluna zorunlu olarak gidilmiştir.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada veriler, NVivo programı kullanılarak analiz edilmiştir. Bu çalışmada veriler, verilerin yoğun olarak betimlendiği tümevarımsal tematik analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Tümevarımsal analiz araştırmacıların analitik ön yargılarından bağımsız olup önceden belirlenmiş bir kodlama çerçevesi olmadan gerçekleştirilen bir veri kodlama sürecidir (Braun ve Clarke, 2019). Nitel verilerin analizinde analizci üçgenlemesi kullanılmıştır. Analizci üçgenlemesi iki ya da daha çok kişinin veriyi bağımsız olarak analiz etmesidir (Patton, 2014). Bu araştırmada bulgular üç araştırmacı tarafından gözden geçirilmiştir. Bu çalışmada verilerin analizi Braun ve Clarke (2019) tarafından geliştirilen Tematik Analiz şablonu kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu adımlar şu şekildedir; (1) Araştırmacının veriye aşına olması, (2) ilk kodların oluşturulması, (3) temaların aranması, (4) temaların gözden geçirilmesi, (5) temaların tanımlaması ve isimlendirilmesi, (6) raporun hazırlanması. Görüşmelerde katılımcıların büyük çoğunluğu ses kayıt cihazı ile kayıt yapılmasına izin vermediği için sorulara verilen cevaplar görüşme esnasında not alınmıştır. Elde edilen veriler araştırmacılar tarafından tekrar tekrar okunmuş ve bu okumalar sırasında gerekli görülen notlar alınmıştır. Böylece araştırmacılar, veriye aşinalık sağlamıştır. Veriden hareketle araştırmacılar tarafından verilerin önemli görünen kısımlarıyla ilgili kodlar oluşturulmuştur. Bu kodlardan olası aday alt ve ana temalar oluşturulmuştur. Araştırmacıların elinde böylece geçici yani ilk tematik harita oluşmuştur. Ancak diğer aşamalarda olduğu gibi bu aşamadan sonra araştırmacılar yoğun bir çalışma temposu içerine girerek, temaların araştırma probleminde cevap verip vermediği elde edilen temaların kendi içinde iç ve dış homojenliği sağlayıp sağlamadığı ve gereksiz tema olup olmadığını incelemişlerdir. Bu kapsamda oluşturulan yeni kodlar uygun temalara atılmıştır. Böylece veri setinin son tema haritası oluşturulmuştur.

Bulgular ve Bulguların Değerlendirilmesi

Çocuk damatlarla yapılan görüşme verileri tematik analiz sonucunda şu temalar altında toplanmıştır: Evlendirilme Nedenleri, evliliklerinde karşılaştıkları sorunlar ve öneriler. Bu üç temaya ilişkin bulgular ve katılımcıların doğrudan ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

Tema 1: Katılımcıların Evlendirilme Nedenleri

Tablo 2.

Çocuk damatların evlendirilme nedenleri teması

Evlendirilme Nedenleri	f
Bireysel Nedenler	
Eşi sevme/ anlaşma	25
Aile olma isteği	17
Düzenli yaşam isteği	12
Çocuk sahibi olma	9
Sevdiğinin başkasına verilme riski	4
Evliliğe hazır hissetme	3
Yakın ilişki ihtiyacı	1
Toplumsal Nedenler	
Aile ve çevre baskısı	37
Din ve geleneksel nedenler	6
Toplumsal söylemler	6
Yaşlıların/kardeşlerin evlenmesi	5
Ailevi zorunluluklar	5

Tablo 2’de görüldüğü gibi evlendirilme nedenleri teması; bireysel ve toplumsal olmak üzere iki alt temaya ayrılmaktadır. İlk olarak bireysel faktörler alt teması altında yer alan eşi sevme/anlaşma (f:25), aile olma isteği (f:17), düzenli yaşama isteği (f:12), sevdiğinin başkasına verilme riski (f:4), evliliğe hazır hissetme (f:3) ve yakın ilişki ihtiyacı (f:1) kodlarıyla ilgili alıntılara yer verilmiştir. Bu durumu örnekleyecek bir ifade K12 kodlu bir katılımcıya aittir: “Eşimle kafa yapımız çok uyuyordu. Seviyordum. Bundan dolayı evlendik” (Yaş 22, evlilik yaşı 17). Başka bir katılımcı da gerçekten seviyorsan kelimesini vurgulu bir şekilde söyleyerek düşüncesini “İnsan gerçekten seviyorsa hemen evlenmelidir.” şeklinde ifade etmiştir (K3, yaş 24, evlilik yaşı 18). Bazı katılımcılarda aile olma isteği ve düzenli yaşam üzerinde durmuştur. Bu kodlarla ilgili K18 kodlu katılımcı, düzene girmekle aile kurma arasında ilişki kurarak düşüncesini “Bir ailem olsun istiyordum. Çok darmadağınık yaşıyordum.” (Yaş 23, evlilik yaşı 17) şeklinde ifade etmiştir. Bazı katılımcılara göre erken evlenmelerinin en önemli nedeni sevdiklerinin başkasına verilme riskidir. Bu konuya dair bir katılımcı düşüncesini şu şekilde dile getirmiştir: “Eğer sevgilimle kaçmasaydık onu başkasına vereceklerdi. Bundan dolayı erken yaşta evlendik” (K30, yaş 19, evlilik yaşı 17). Son olarak bir katılımcı kimsesiz olma ile yakın ilişki ihtiyacı arasında ilişki kurarak düşüncesini “Anne ve babam yok, kimsesizim, insan yakın olmak istiyorlar birilerine, bundan dolayı evlendim. O sıcaklığı tatmak için” şeklinde ifade etmiştir (K6, yaş 21, evlilik yaşı 18).

Katılımcıların ifadelerinden yola çıktığımızda çocuk damatların evliliklerinde rol oynayan bireysel nedenler içerisinde sevme/anlaşma, aile olma ve düzenli yaşam isteği, sevdiği kişinin başkasıyla evlendirilme riski, evliliğe hazır hissetme ve yakın ilişki ihtiyacı yer aldığı görülmektedir. Dolgin’e (2014) göre de erken yaşlarda bireyler evlilikle ilgili gerçekçi düşüncelere

sahip olmayabilir, bu yaş gruplarına göre evlilik; kız ve oğlanın âşık olduğu, evlendiği ve bir ömür boyu mutluluk içinde yaşadıkları bir peri masalı olarak görülmektedir. Kültürlerin aşka yükledikleri romantik ve mükemmellik kavramlarından dolayı aşkı mutluluk kaynağı olarak düşünen gençler, erken evlilik için sabırsızlanabilmekte ve kendini evliliğe hazır hissedebilmektedir. Ancak bireyler olgunlaştıkça ve yaşları ilerledikçe, aslında eşleri ile ortak bir noktalarının olmadıklarını fark etmeye başlayabilmektedir. Birbirleriyle birçok ortak noktası olduğunu düşünen bireylerin, kendilerini keşfettikçe yanıldıklarını anladıklarını ve gittikçe birbirlerinden uzaklaştıklarını belirtmiştir. Katılımcıların ifadelerinden yola çıkarak çocuk damatların aile olma, düzenli yaşam isteği, yakın ilişki ihtiyacı gibi nedenlerle evlenmelerinin altında huzurlu bir yaşam isteğinin bulunduğu söylenebilir. Yıldız ve Poyraz (2020), özellikle gönüllü olarak erken yaşta yapılan evliliklerde evliliğin bireyler için huzur anlamına geldiğini tespit etmişlerdir. Ayrıca kendi ailesinde yeterli sosyal ve duygusal desteği göremeyen veya aile içerisinde şiddet gören bireylerin, sevgi ve güven ihtiyaçlarını karşılayabilmek için evlilik yolunu seçtikleri bilinmektedir (Duru ve Arslan, 2014). Dolayısıyla her ne kadar çocuk evlilikleri sosyolojik bir olgu olarak ele alınsa da gerek alan yazın gerekse çalışmadan elde edilen bulgular bireysel faktörlerinin de önemini altını çizmektedir.

Tablo 2’de görüldüğü gibi evlenme nedenleri temasının bir diğer alt teması toplumsal nedenlerdir. Toplumsal nedenler alt teması altında yer alan, aile ve çevre baskısı (f:37), din ve geleneksel nedenler (f:6), toplumsal söylemler (f:6), yaşlılarının evlenmesi (f:5), ailevi zorunluluklar (f:5) kodlarıyla ilgili alıntılara yer verilmiştir. Bu temayla ilgili olarak bir katılımcı erken yaşta evliliklerde aile ve çevre baskısının ne kadar etkili olduğunu “Ailem beni evden kovmakla tehdit etti. Çok zor zamanlardı abilerim neyi bekliyorsun yoksa korkuyor musun (cinsel yetersizlik kastedilerek) şeklinde baskılar yapıyordu” (K4, yaş 21, evlilik yaşı, 16) şeklinde ifade etmiştir. Başka bir katılımcı da otoritenin baskısını vurgulu bir şekilde söyleyerek şunları ifade etmiştir: “Dedem, (öfkeyle) kimse sözümünden çıkamaz, diyerek beni aşırı zorladı, otorite baskısı dedikleri şey.... Sen mi bileceksin. Biz senin kötülüğünü ister miyiz? Bu evlilik olacak. Tabi bu arada bütün sülale de ona destek oluyordu” (K30, yaş 19, evlilik yaşı 17). Bir diğer katılımcı ise “Sevgilimle görüştüğümü komşular duymuştu. Herkes konuşuyordu, bir araya gelemiyorduk bu baskıdan dolayı, kız arkadaşımın adının çıkmaması için erken evlenmek zorunda kaldık” (K24, yaş 22, evlilik yaşı 17) şeklinde görüşünü ifade ederek çevre baskısının erken evliliklere neden olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların aile ve çevre baskısı kadar yoğun olmasa da toplumsal nedenler ile ilgili olarak dile getirdikleri durumlar din ve geleneksel nedenler, toplumsal söylemler, yaşlılarının evlenmesi, ailevi zorunluluklardır. Bu hususu örnekleyecek bir ifade K9 kodlu katılımcıya aittir: “İslam dinine göre erken evlenmek gerekir. Hem bizim geleneklerimizde de bu

böyledir. Bütün yaştlarım da evlenmişti” (Yaş 21, evlilik yaşı 16). K16 ise aynı nedenleri güven verme ile bağlantı kurarak düşüncelerini “Biraz da dinsel, insan geleneklerine ters bir şey yaparsa kendini nasıl güvende hisseder bir de neden farklı davranayım ki benim yaşımda olan çoğu kişi evlenmişti” şeklinde ifade etmiştir. Bazı katılımcılara göre de “dinimiz erken evlenmeyi emreder” (K3); “erkek adam erken evlenir” (K11), “evlenmeyene adam denmez” (K15), “erken evlenmeyen söz hakkı olmaz” (K1) gibi toplumsal söylemler erken evliliklere neden olmaktadır. Ayrıca bazı katılımcılarda ailevi zorunluluklardan dolayı evlenmeleri gerektiğini dile getirmiştir. Bu konuda bir katılımcı görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: “Annem babam çok yaşlıydı. Onlara ben bakamazdım. Ev işlerini ben yapamazdım. Yengelerim de annelere bakmıyordu. Bundan dolayı evlendim” (K7, yaş 23, evlilik yaşı 18). Ayrıca bazı katılımcılara göre tek çocuk olunca erken evlenmek aile tarafından bir zorunluluk olarak görülmektedir. Bu konuda bir katılımcı görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: “Tek erkek çocuk olunca hemen evlenmemi istediler, neslin devamı için” (K6, yaş 25, evlilik yaşı 18).

Katılımcılara göre erken yaşta evlenmelerine neden olan toplumsal nedenler içerisinde ise, erkek çocuklarının aile ve çevresinden gördüğü baskı, din ve geleneksel yapıdan kaynaklı zorunluluklar, toplumsal söylemler, yaştlarının da erken yaşta evlenmesi ve aile içinde yaşanan zorluklar yer almaktadır. Ataerkil toplumlarda özellikle akrabalık ilişkilerinin güçlü olmasıyla hem erken yaşta evlilikler sıkla görülmekte hem de birey kendi isteğinden ziyade aile ve akrabalarının kararıyla evlilik gerçekleştirmektedir (Yılmaz, 2023). Mevcut çalışmada katılımcıların da belirttiği gibi evlilik nedenlerinin altında ailenin başında bulunan kişinin otoriter tutumu etkili olmaktadır. Yakın çevrenin baskısına ek olarak bu şekilde gerçekleştirilen evliliklerin temelinde ayıp, namus, erkeklik gibi kavramlardan var olan sorumluluk duygusu da bulunmaktadır. (Yıldız ve Poyraz, 2020). Katılımcıların da ifadelerinden anlaşıldığı gibi evlilik bireyin erkek olma kavramının en önemli göstergesi haline gelmiştir. Erken evliliklerin bir diğer sebebi de toplum tarafından dışlanmak istememe ve toplumun onayını kazanma isteği yer alabilmektedir. Yıldız ve Poyraz’ın (2020) çalışmasında olduğu gibi mevcut çalışmada da kendi isteği ile sevdiği kişilerle evlenen çocuk damatlar, flörtün toplum tarafından yasak, günah olarak görülmesinden dolayı evlilik yolunu tercih etmişlerdir. Buradan hareketle çocuk yaşta evliliklerin bireysel ve toplumsal faktörlerin etkileşimi ile ortaya çıktığı söylenebilir.

Tema 2: Katılımcıların Evliliklerindeki Yaşadığı Sorunlar**Tablo 3.**

Çocuk damatların evliliklerinde en çok karşılaştıkları sorunlar teması

Sorun Başlıkları	f
Büyük aile ilgili sorunlar	
Büyük aile ile çatışmalar	31
Büyük aile ile yaşama zorunluluğu	23
Eşin ailesi ile anlaşamama	6
Ailenin eşinden beklentileri	5
Bireysel sorunlar	
Ekonomik Sorunlar/İşsizlik	40
Erken yaşta baba olmak	23
Eş ile sorunlar yaşama	20
Eş/baba rollerini düzenlemekte zorlanma	20
Taşıyabileceğinden çok sorumluluk alma	12

Tablo 3’te görüldüğü gibi evliliklerindeki sorunlar teması; büyük aile ile ilgili yaşanan sorunlar ve bireysel sorunlar olmak üzere iki alt temadan oluşmaktadır. İlk olarak büyük aile ile ilgili sorunlar alt teması altında yer alan, büyük aile ile çatışmalar (f:31), büyük aile ile yaşama zorunluluğu (f:23), eşin ailesinin müdahaleleri (f:6) ve ailenin eşinden beklentileri (f:5) kodlarıyla ilgili alıntılara yer verilmiştir. Bu temayla ilgili olarak bir katılımcı ekonomik sorunların büyük aileyle yaşanan sorunlarda etkili olduğunu “Ekonomik gücümüz olmadığı için kendi evimizi kuramadık. Bundan dolayı hem benim hem de eşimin ailesi sürekli ailemizin düzenine karışıyordu, bu problem yaratıyordu. Bir tartışma olduğunda hemen aileler dahil oluyordu, işler daha çıkmaza gidiyordu” (K4, yaş 21, evlilik yaşı 16). Başka bir katılımcı ise “Annem sürekli eşimle tartışıyordu, onu kabullenmiyordu. Sürekli aynı evde olunca bu da ister istemez ortamı geriyordu” (K10, yaş 23, evlilik yaşı 18), şeklinde görüşünü ifade ederek aynı evde yaşamının ve annesinin eşine dair algısının sorun yarattığını belirtmiştir.” Bazı katılımcılar, eşin ailesinin aileye müdahalelerinin problemlerin ortaya çıkmasına sebep olduğunu belirtmiştir. Bu hususu örnekleyecek bir ifade K21 kodlu katılımcıya aittir: “Eşim ailesine uyup hem ayrı eve çıkmak istiyordu. Ailesinin yüzünden bir türlü bizim evi kendi evi olarak görmüyordu, ailesinden çok etkileniyordu.” Bazı katılımcılara göre de büyük aileyle yaşanan sorunlardan biri de ailenin eşinden beklentileridir. Bu durumu örnekleyecek bir ifade K11 kodlu bir katılımcıya aittir: “Ailem eşimi hizmetçi olarak görüyordu. Sürekli çalıştırmaya çalıştırıyordu” (Yaş 24, evlilik yaşı 16).

Çocuk yaşta gerçekleştirilen evliliklerde birey henüz çocukluk çağı gelişim görevlerini tamamlayamadan yetişkin olma evresine geçiş yapmaktadır. Bu geçişle birlikte toplumun bireye yüklediği roller de değişmektedir. Çocuk yaşta evlenen erkeğin evine, eşine, çocuklarına hâkim olması, toplumda yer edinmesi ve evini geçindirmesi beklenmektedir (Şenol ve Sarp, 2018). Çocuk damada yüklenen yaşına göre ağır sorumluluklar evlilik süreçlerinde sorun yaşamalarına neden olabilmektedir. Mevcut çalışmada çocuk damatların evliliklerinde hem kendi ailesi hem de

eşinin ailesinden kaynaklı sorunlar ve bireysel sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Ailelerden kaynaklı sorunların temelinde, çocuk damadın evlendikten sonra eşiyile beraber ailesinin yanında yaşaması yer almaktadır. Erken yaşta evlilik gerçekleştiren çocuk damatlar eğitimlerini tamamlayamadıklarından evi geçindirme sorumluluklarını yerine getirebilmek için istihdama vasıfsız işçi olarak katılmaktadırlar (Yıldız ve Poyraz, 2020). Düşük ücretli işlerde çalışan çocuk damatlar ekonomik olarak ailesine bağlı kalmaya devam etmekte ve bu sebeple ayrı bir evde yaşayamamaktadırlar (Yılmaz, 2023). Mevcut çalışmada da kök ailenin maddi ve manevi yardımına ihtiyaç duyan çiftlerin aileyle birlikte yaşamak zorunda kaldığı ve bu durumun da kök aile ve çocuk çiftin karşılıklı olarak birbirleri için stres kaynağı haline gelmesine sebep olduğu görülmektedir. Ayrıca hem mevcut çalışmada hem de Yıldız ve Poyraz'ın (2020) çalışmasında çocuk damatların eşlerinin genellikle kendileriyle yaşıt veya kendilerinden küçük olduğu görülmektedir. Yani, çocuk damadın eşini çocuk gelin olarak nitelendirmek mümkündür. Yılmaz (2023), çocuk damatların evlilik nedenlerinden birinin anne-babalarının sağlık durumlarından dolayı onların ev içindeki yüklerini hafifletmek olduğunu belirtmiştir. Bu durum katılımcıların da ifade ettiği gibi ailenin eşten/çocuk gelinden beklentilerinden (eş işleri, çocukların bakımı vs.) kaynaklı sorunların temelini oluşturmaktadır.

Karşılaşılan sorunların büyük çoğunluğu bireysel sorunlar alt teması altında toplanmıştır. Bu alt tema altında yer alan ekonomik sorunlar-işsizlik (f:40), erken yaşta baba olmak (f:23), eş ile sorunlar yaşama (f:20), eş ve baba rollerinde zorlanma (f:20) ve sorumluluğun taşıyabileceğinden çok olması (f:12) kodlarıyla ilgili alıntılara yer verilmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu ekonomik koşullar ve işsizlikle ilgili sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda K9 kodlu katılımcı düşüncesini işsizlik bireysel bir konuda olsa da diğer bütün sorunların temelini oluşturduğunu duygusal bir şekilde “Küçüksün kimse sana iş vermiyor iş verse bile düşük ücret. Çaycıda çalışıyordum aldığım sigarama yetmiyordu. Eşime bir şey alamıyordum. Eşim hamile canı bir şey istediğinde alamıyordum. Bazen eşimin yüzüne bakamıyordum. İhtiyaçları babam karşılıyordu... Bu sefer aile aşırı karışıyordu. Çocuğuma bir bez alamayınca bütün sorunlar patlak veriyordu” (Yaş 21, evlilik yaşı 16) şeklinde ifade etmiştir. Benzer şekilde K2 kodlu katılımcı “İşsizlik büyük sorundu evliliğimde ve bütün sorunların temelinde işsizlik, para vardı. Hem ailemi hem eşimi geçindiremiyordum” (Yaş 25, evlilik yaşı 18) şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Bazı katılımcılara göre de erken evlilikte yaşanan önemli bir problem babalık rolleriyle ilgilidir. Bu durumu örnekleyecek bir ifade K12 kodlu katılımcıya aittir: “Kendime bakamıyordum, çocuğuma nasıl bakacağım, babalığı bilmiyorum. Bazen çocuk bazen baba oluyordum.” (Yaş 22, evlilik yaşı 17). Bir başka katılımcı “çocuk bakımında çok zorlandık”, “kendime bakamazken çocuğa bakmak zor geldi” (Yaş 19, evlilik yaşı 16). Bazı katılımcılar ise erken yaşta yaşanan bazı

problemlerin eşle ilişkili olduğunu ifade etmiştir. Eşini tanımadığının altını özellikle çizen K14 kodlu katılımcı “Eşime bir türlü ısınamadım zaten tanımıyordum evlendiğimde iki yabancı gibiydik hiç konuşmuyorduk, ona karşı hiçbir sorumluluk hissetmiyordum” (Yaş 24, evlilik yaşı 17). Bu durumu örnekleyecek bir ifade de K18 kodlu katılımcıya aittir: “eşime karşı erkek, eş rolünü yerine getiremiyordum”, “ne zaman baba ne zaman çocuk olacağımı karıştırıyordum”, “çocuğa nasıl bakacağımı bilemiyordum”, “olgunlaşamadığım için evliliği yapamıyorum diye düşünüyordum”. Son olarak bazı katılımcılar, aldıkları sorumlulukları kaldıramadıklarını ifade etmiştir. Bu konuda bir katılımcı düşüncesini iç çekerek “Yaşıtlarım, rahat geziyorken ben büyük gibi davranıyordum çok fazla sorumluluğum vardı. Bütün sorumluklar birbirine karışıyordu.” şeklinde ifade etmiştir (K10, yaş 23, evlilik yaşı 18). Benzer şekilde K4 kodlu katılımcı “Hem ailemin hem eşimin sorumluluğunu almak çok yoruyordu beni” şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Erken yaşta evlenen erkeklerin evlilik süreçlerinde karşılaştıkları sorunlardan bir diğeri ise bireysel sorunlardır. Katılımcıların ifadelerine bakıldığında bireysel sorunların temelinde iş bulmada yaşanan zorluklar, düşük ücretli bir işte çalışmak, erken yaşta baba olmak ve eş olmanın getirdiği yükümlülüklerin olduğu görülmektedir. Çocuk yaştaki bireye yüklenen tüm bu ağır sorumluluklar onların evliliği yıpratıcı bir sorun olarak görmelerine sebep olmaktadır. Çocuk damatların evliliklerinde maddi sorunlar göze çarpmaktadır. Maddi sorunların kaynağında ise çocuk damatların eğitimlerini tamamlayamamış olması ve bu sebeple nitelikli bir iş sahibi olamamaları yer almaktadır (Yıldız ve Poyraz, 2020). Eğitimi tamamlayamayan birey ailesini geçindirecek bir iş bulmakta zorlanmakta, bir işte çalışıyor olsa bile maddi geliri yetersiz kalabilmektedir. Bu durum doğrudan ailenin yaşam kalitesi üzerinde etkili olabilmektedir. Maddi sorunlara ek olarak evlilik yaşına gelmeden evlenen çocuk damatlar toplumda çocuk konumundan baba konumuna geçerek sorumluluklarını arttırmaktadırlar (Yılmaz, 2023). Çocuk damatlardan hem evi geçindirecek bir yetişkin/baba olması hem de bir evlat olarak anne-babasının sözünden çıkmaması beklenmektedir ki bu durum da çocuk damadı psikolojik olarak yıpratmaktadır (Yıldız, 2018). Henüz kendi çocukluk döneminden çıkamamış erkekte ebeveyn olma sorumluluklarının beklenmesi çocuk damatların evlilik süreçlerini daha zor hale getirmektedir. Ayrıca bilinmektedir ki erken yaşta baba olan bireyler, baba olma sorumluluğunun altından kalkmakta zorlanmakta ve bu sebeple ailesini terk edebilmektedir (Fagot vd., 1998; Larson vd., 2006).

Sağlıklı ve uzun ömürlü bir evlilik için evlenecek kişilerin evliliğin gerekliliklerini ve sorumluluklarını yerine getirecek fizyolojik gelişimi tamamlaması ve evlilik için gerekli olgunluğa ulaşması beklenmektedir. Erken yapılan evliliklerde kişiler bu olgunluğa ulaşamadıkları gibi evlilik ile ilgili beklenti, amaç ve ideallerini de henüz şekillendirmemiş olmaktadır (Çizmecioğlu, 2020). Zamanla olgunlaşma sürecini tamamlayan çocuk damatların evlilikten ve

eşlerinden beklentileri kesinleşmektedir. Bu beklentilerin karşılanmadığını gören bireyler sorunlu bir evlilik süreci geçirmekte ve süreç kaçınılmaz bir şekilde mutsuz bir evliliğe ve hatta boşanmaya varabilmektedir. Mevcut çalışmada, çocuk damatların özellikle tanımadıkları kişilerle gerekli olgunluğa erişmeden evlenmiş olmalarının evlilik süreçlerinde sorun yaşamalarına sebep olduğu görülmektedir. Bu faktörler çocuk damatların kendilerini evliliklerine ve eşlerine karşı sorumlu hissetmelerine engel olmaktadır. Çocuk damatların evliliklerinde karşılaştığı sorunların tümünün temelinde evliliğin getirdiği rollere ve sorumluluklara hazır olmama durumunun yer aldığı görülmektedir. Henüz kendileri çocukken eş, ev, çocuk, aile gibi sorumlulukları üstlenen bireyler fizyolojik ve psikolojik çöküntü yaşayabilmektedirler (Yıldız ve Poyraz, 2020). Mevcut çalışmada katılımcıların ifadeleri, çocuk damatların evlilik süreçlerinde yaşadıkları psikolojik çöküntüyü gözler önüne sermektedir.

Tema 3: Erken Yaşta Evliliklerin Önüne Geçmek için Bireylere, Ailelere ve Kurumlara Öneriler

Tablo 4.
Öneriler teması

Öneriler	f
Bireylere	
Duyularına Göre Hareket Etmeme	13
Gelişimsel Döneme Uygun Hareket Etme	11
Ciddi Kararlar Vermeme	9
Çözüm Yolu Olarak Görmeme	7
Ailelere	
İzin vermeme (Karşı durma)	9
Eğitim Alma	8
İlgili Ebeveyn Tutumu	6
Kurumlara	
Yasaların Esnetilmemesi	14
Otorite Figürleriyle İş birliği	12
Eğitim Verme	10
Toplumsal Söylemlerle Mücadele	8

Tablo 4’te görüldüğü üzere gibi öneriler teması; bireylere, ailelere ve kurumlara olmak üzere üç alt temadan oluşmaktadır. İlk olarak bireylere öneriler alt temasında yer alan duygularına göre hareket etmeme (f:13), gelişimsel döneme uygun hareket etme (f:11), ciddi kararlar vermeme (f:9) ve çözüm yolu olarak görmeme (f:7) kodlarıyla ilgili alıntılara yer verilmiştir. Bu alt tema ile ilgili bir katılımcı pişmanlık duygusu içinde “Erken yaşta evlenmeyin, bu yaşta evlenmek yapabileceğiniz en kötü hata olur. Duygular insanı yanlış yönlendirir” (K4, yaş 21, evlilik yaşı 16) düşüncelerini ifade etmiştir. Benzer şekilde K17 kodlu katılımcı “Bu yaşta evlenmeyin, bu yaşta okul okunur, gezilir, eğlenilir yani yapılacak son şeydir evlenmek, her şey zamanında güzeldir” şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir. Bazı katılımcılar da özellikle içinde bulunulan gelişimsel döneme vurgu yaparak bu dönemde ciddi kararlar alınmaması gerektiğini dile getirmiştir. Bu

konuyla ilgili bir katılımcı “İnsan her şeye gücünün yeteceğini o gençlik döneminde düşünür, her şey kolay gelir, ama öyle olmuyor, iş ciddiye bindiğinde sadece haline anan ağlıyor o da niye ağladığını bilmiyor, çocuklarımı 25’ten önce evlendirmem” (K11, yaş 24, evlilik yaşı 16). Bazı katılımcılara göre de erken yaşta evlilik ailedeki problemlerden ve baskıdan kaçmanın bir yolu olarak görülmektedir. Katılımcılara göre kaçmak yerine başka yollar denenmelidir. Bu konuda K34 katılımcının düşünceleri şu şekildedir: “Bazen evde yaşanan kötü şeyler evden uzaklaştırıyor, çözüm olarak evlilik aklınıza geliyor kızlarda daha fazla ama erkekler de bunu yapıyor, doğrusu başka çözüm yolları bulmak... Varsa aile büyüklerine danışmak ne bileyim devlete sığınmak gibi”.

Katılımcıların büyük çoğunluğunun erken yaşta evliliği onaylamadığı, çok azının doğru bulduğu görülmektedir. Katılımcıların bir bölümü çocuk yaştaki bireylere yönelik önerilerde bulunmuştur. Bu önerilerin temelinde pişmanlık duygusunun yer aldığı görülmektedir. Özellikle huzur arayışı ve kendi ailevi problemlerinden kaçış düşüncesine sahip olan ve kendi rızası ile erken evlilik gerçekleştiren bireylerin yaşadıklarıyla evlilikten beklentileri arasında farklılıklar olduğu bilinmektedir (Yıldız ve Poyraz, 2020). Evlendikten sonra her şeyin daha güzel olacağını düşünen çocuk damatlar evlilik sonrası artan sorumluluklarla beraber evliliğin gerçekliğiyle yüzleşmiş olmaktadır. Bu sebeple bireyler verdikleri evlilik kararından pişmanlık duymaktadırlar. Ayrıca gelişim dönemi göz önüne alındığında ergenlik dönemi içerisinde olan bireylerin evlilik gibi ciddi bir karar verebilecek olgunlukta olmadıkları bilinmektedir. Bu dönemde yaşitları gibi eğitimlerine devam etmeleri, yaşına uygun sorumluluklar üstlenmeleri gerekirken çocuk damatlar, evliliğin getirmiş olduğu yetişkin rolü ve sorumlulukları karşısında zorluk çekmektedirler (Yılmaz, 2023).

Bazı katılımcılara göre de aile özellikle bu tür evliliklerde ana belirleyici olduğu için sebep ne olursa olsun bu konuya karşı olmalıdır (f:9). Bu konuda K17 kodlu katılımcı “Anne babalar, aile üyeleri sebebi ne olursun bu tür evliliklere izin vermemeli, çocuk akılsız düşünemiyor, ne yaptığını bilmiyor, seviyorum o olmazsa yaşayamam diyebilir... Oyun sanıyor... Aile dikkat edebilmeli” (Yaş 23, evlilik yaşı 17) şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Başka bir katılımcı da kızgınlığını belli ederek “Hadi çocuk anlamıyor, ben hiç unutmuyorum evlenmeden bir gün önce bisikletimi tamire getirmiştik... Ya anne ya baba ya aile büyükleri nasıl buna ses çıkarmaz kesinlikle izin verilmemeli”. (K19, yaş 25, evlilik yaşı 17). Ancak bazı katılımcılara göre de ailelerin eğitim düzeyi düşük olduğu (f:8) için ailenin kendisi bu evliliklerin önünü açmaktadır. Bundan dolayı bu ailelerin eğitim almaları veya eğitimlerine devam etmesi gerekmektedir. Bu konuda bir katılımcı şunları söylemiştir: “Sanki evlenmesem babamın gözleri açık gidecek gibi davranıyordu. Biraz eğitilmiş olsa okuma yazması bile yok...Böyle yapmazdı.” (K40, yaş 19, evlilik yaşı 18). Bazı katılımcılara göre de anne babaların bu tür evliliklerin önüne geçmek için çocuklarına karşı tutumlarını değiştirmeleri gerekir. Bu konuyla ilgili bir katılımcı başını öne

eğerek “Annemin beni hiç öptüğünü hatırlamıyorum, ilgisizdi... O zamanlar eşim bana seni seviyorum dediğinde sanki bana cenneti vermişti, her anımız beraber olsun istiyordum, gözlerim kapanmıştı... Bu duyuldu söz kestiler...Sonra düğün...Sevinmişim sonradan sosyal hizmet bölümü okuyunca yanlış yaptığımı fark ettim. Aslında şunu diyorum aileler çocuklarını sevmeli böyle olmayınca bu tür şeyler oluyor.” (K5, yaş 21, evlilik yaşı 16) şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Yorgun (2019), erken yaşta evlilik kararı verecek olgunlukta olmayan çocukların, genellikle anne, baba ya da her ikisinin zorlamasıyla evlendiklerini belirtmektedir. Çocuk evliliklerde ailenin ana belirleyici ve karar verici konumda olması, çocuk evlilikleri engelleme noktasında yine aileye önemli bir rol yüklemektedir. Katılımcıların ifadelerinde de görüldüğü üzere çocuk evliliklerin önlenmesinde ailelere önemli bir görev düşmektedir. Ancak çocuk yaşta evlendirilen bireylerin ailelerinde de çocuk evliliklerin yaygın olduğu bilinmektedir. Çocuk yaştaki evlenen aile büyükleri, anne-baba ya da akrabalar, çocuk yaştaki evlilikleri bir sorun olarak görmemekte ve bu durum çocuk evliliklerin devam etmesine sebep olmaktadır. (Yıldız ve Poyraz, 2019). Yani çocuk damat/gelinin anne, baba, abla, ağabey ya da akrabaları da çocuk damat/gelin olabilmektedir. Bunun temelinde ise düşük eğitim ve gelişmişlik düzeyi olduğu söylenebilir. Eğitim seviyesinin yüksek olduğu toplumlarda çocuk evlilikler az görülürken eğitim seviyesinin düşük olduğu toplumlarda daha fazla görülmektedir (Yılmaz, 2023). Eğitimsizlik beraberinde çocuk evlilikleri getirmekte ve eğitimleri yarıda kesilmiş, cahil bırakılmış çocukların da geleceğe bilinçli, eğitilmiş bireyler yetiştiremeyeceği bilinmektedir (Aydemir, 2011). Ek olarak bazı katılımcılar, ailelerinden göremedikleri sevgiyi eşlerinden görebilme umuduyla erken evlilik gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Bu noktada çocuk evlilikler üzerinde anne-baba tutumlarının etkili olduğu görülmektedir. Duru ve Arslan (2014), ailedeki sosyal ve duygusal destek azlığının bireyin evden kaçmasına ve erken evlilik gerçekleştirmesine sebep olduğunu belirtmektedir. Yani ailesi tarafından sevildiğini, güvenildiğini ve desteklendiğini hisseden bireylerde çocuk yaşta evlenme riski daha az olacaktır.

Katılımcıların öneriler teması altında değindikleri bir diğer alt tema kurumlara önerilerdir. Kurumlara öneriler alt teması altında, yasalarını esnetilmemesi (f:14), otorite figürleriyle iş birliği (f:12), eğitim verme (f:10) ve toplumsal söylemlerle mücadele (f:8) kodlarıyla ilgili alıntılara yer verilmiştir. Bu alt temayla ilgili bir katılımcı “Devlet yaş sınırı koyuyor ama mahkemelerde bu yaşları büyütme mümkün olmasın” (K6, yaş 21, evlilik yaşı 18) şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Başka bir katılımcı ise özellikle bu tür evliliklerin yoğun olduğu bölgelerde yaşayan bireylere ve ailelerine yönelik eğitim verilebileceğini “Bizim yaşadığımız bölgede (yaşadığı ilçeyi kastediyor) çok fazla bu tür evlilikler var. Bunun için devlet tarafından ailelere ve insanlara eğitim verilse iyi

olur” (K13, yaş 24, evlilik yaşı 16) şeklinde ifade etmiştir. Bir başka katılımcı ise kurumlar aracılığıyla bu konuyla ilgili toplumsal söylemlerin gücünün azaltılması gerektiğini şu şekilde dile getirmiştir: “Bir sürü söz var. Ne bileyim evlenmeden adam olmazsın, günaha batarsın gibi bunlar sanki insanın içine işliyor en azından ben evlenince adam olacağımı düşünüyordum (gülerek). Bu gibi düşüncelerin gücünü devlet kendi kurumlarını harekete geçirerek azaltmalı.” (K35, yaş 21, evlilik yaşı 16) şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Bazı katılımcılara göre de devlet kanaat önderleri, din adamları veya toplumda ileri gelenlerle iş birliği yaparak özellikle bazı bölgelerde bu tür evliliklerin önüne geçebilir. Bu konuda K8 kodlu katılımcı şunları söylemiştir: “Bu bölgedeki bazı aileler cahil olduklarından başkaları ne dese yapıyor. Devlette destek olursa iş birliği yaparsa azalabilir” (K44, yaş 25, evlilik yaşı 18).

Katılımcılar, çocuk evliliklerin önlenmesi konusunda devlet tarafından yapılacak uygulamaların etkili olacağını düşünmektedirler. Türkiye’de yasal evlenme yaşı 18’dir. Ancak çocuklar 17 yaşına bastıklarında aile veya yasal vasilerinin izniyle evlenebilmekte, 16 yaşındaki çocuklar ise olağanüstü durumlarda ve hayati önem arz eden gerekçeler olması şartıyla mahkemeden özel izin alarak evlenebilmektedirler (Çetin, 2020). Bu uygulamaların yanı sıra Medeni Kanun’da evlilik yaşı 18 olarak belirlenmekte ve 18 yaşın altındaki bireyler çocuk olarak kabul edilmektedir (Aydemir, 2011; Aral ve Gürsoy, 2001). Kanunlar ve uygulamalar arasındaki uyumsuzluk dikkat çekmektedir. Bu uyumsuzluğun ortadan kaldırılması ve 18 yaşından küçük her bireyin herhangi bir koşula bakılmaksızın evlenmesinin engellenmesi, çocuk evlilikler sorununun azaltılmasında etkili olacaktır. Ancak resmi olmayan, dini ve geleneksel ritüellerle gerçekleştirilen evlilikler sebebiyle güvenilir istatistiki bilgilere ulaşamamaktadır ve bu durum da çocuk evlilikler sorununun çözümünü zorlaştırmaktadır. Katılımcıların ifadelerinde belirttiği gibi çocuk evliliklerini önlemede diğer bir yol ise toplumun eğitilmesi ve bilinçlendirilmesidir. Bu noktada Çetin (2020) ailelerin, kanun koyucuların, din görevlilerinin, eğitimcilerin doğru yönlendirmesiyle toplumsal zihniyet değişikliğinin sağlanabileceğini belirtmiştir. Dünya geneline bakıldığında eğitim seviyesi ve evlilik yaşı arasında bir ilişki kurulmaktadır. Anne, baba ve çocuğun eğitim seviyesi düştükçe evliliklerin erken yaşta gerçekleşme oranı artmaktadır. Evlilik yaşının yükselmesi, toplumun tüm üyelerinin eğitim seviyelerini yükseltmekle mümkün olacaktır (Şenol ve Mazman, 2012).

Sonuç ve Değerlendirme

Çocuk yaşta evlenen erkek bireylerin gözünden evlilik yaşantısının resmedildiği bu çalışmada katılımcılar, evlendirilme nedenlerine, evliliklerinde yaşanan sorunlara ve erken yaşta evliliklerin doğru/yanlış boyutları ile bu evliliklerin önüne geçilmesi için yapılması gerekenlere

vurgu yapmıştır. Araştırma bulguları, evlenme nedenlerin bireysel ve toplumsal nedenler olmak üzere iki alt temadan oluştuğunu göstermektedir. Katılımcıların ifadelerinden yola çıkıldığında bu tür evliliklerin nedenlerini anlamak açısından hem bireysel hem de toplumsal nedenleri göz önüne alarak bütüncül bakışa sahip olmak gerekir. Bireysel nedenler eşi sevmeye/anlaşma, aile olma isteği, düzenli yaşama isteği, sevdiğim başkasına verilme riski, evliliğe hazır hissetme ve yakın ilişki ihtiyacıdır. Özellikle erken yaşta evlenen çocukların gelişimsel olarak ergenlik döneminde oldukları düşünüldüğünde bu çalışmada evlenmelerinin nedenleri olarak tespit edilen bireysel nedenler daha iyi anlaşılabilir. Çünkü ergenin bu dönemde bireyselleşme çabaları, kimliklerinin henüz tam oturmaması gibi gelişimsel özellikleri doğru, akıllı ve rasyonel karar vermelerini engelleyebilir. Örneğin diğerini ve hatta kendini henüz tam tanımadan veya tanıdığını düşünerek evlilikle ilgili ciddi kararlar verebilir, gücünün her şeye yettiğini düşünebilir, isteklerini çok gerçekçi görebilir, ailesini kendine uzak gördüğü için sağlıklı olmayan yakın ilişkiler içerisinde olabilir. Dolayısıyla çocuk yaşta evlenen erkek bireylerin evliliklerine neden olan bireysel nedenler, gelişimsel özellikleri ile örtüşmektedir. Ayrıca erken yaşta evlenmenin en önemli toplumsal sebeplerinden biri aile ve çevre baskısıdır. Katılımcılar aile büyükleri tarafından sevgilileriyle olan özel ilişkilerinin duyulması, anne babanın torun isteği ve neslin devamı gibi nedenlerle erken yaşta evliliklere zorlanmıştır. Bu bağlamda erken yaşta evliliklerin gerçekleşmesine aile ve çevrenin çocuk üzerinde oluşturduğu baskınında neden olduğu söylenebilir. Bununla birlikte bu tür evliliklere neden olan diğer toplumsal faktörler, din ve geleneksel nedenler, toplumsal söylemler, yaşlılarının evlenmesi ve ailevi zorunluluklardır. Bu kapsamda dinin gerekliliklerini yerine getirdiğini düşünmek, evlenmeyi yaşlılarının evlenmesinden dolayı normal görmek, evlenmeden erkek adam olunmaz gibi erkeklik veya geleneksel cinsiyet rollerinden kaynaklı sebepler, yaşlı aile büyüklerine bakmak ve eş adayının ev işlerine destek olması gibi nedenler bulunmaktadır. Dolayısıyla aile, ailenin sahip olduğu dini inançlar, ailenin içinde bulunduğu ortam, şartlar ve kültür erken yaşta evliliklere neden olmaktadır. Sonuç olarak toplumsal bir gerçeklik olan çocuk damatların evliliklerinin bireysel, makro ve mikro düzeyde birçok nedeni bulunmaktadır.

Erken yaşta evlenen erkek bireylerin evlilik yaşantıları süresince yaşadıkları sorunlar, büyük aileyle yaşanan sorunlar ve bireysel sorunlar olmak üzere iki alt temadan oluşmaktadır. İlk olarak büyük aile ile ilgili yaşanan sorunlar, büyük aile ile çatışmalar, aile ile yaşama zorunluluğu, eşin ailesinin müdahaleleri ve ailenin eşinden beklentileri ile ilgili sorunlardır. Bu sorunları ortaya çıkaran, eşlerin ekonomik bağımsızlığının olmaması, her iki eşin kök ailesinin eşlerin yaşamlarına doğrudan etki etmesi veya karışması, ailenin sınırlarının net olmaması, sürekli iççice olmak, eşlerden birinin kök ailelerin isteğine göre davranması ve kök ailenin geleneğe olan olumsuz

algılarıdır. Bu kapsamda kök aile ile yaşanan gerilimin temelinde, çocuk damatların kök aileleriyle beraber yaşama zorunlulukları ve ekonomik olarak kök aileye bağlı olarak yaşamaları bulunduğu söylenebilir. Bireysel sorunların ise işsizlik, erken yaşta baba olmak, eş rollerini yerine getirememe ve taşıyabileceğinden çok sorumluluk alma olduğu belirlenmiştir. Bu kapsamda ailesinin ve kendi ihtiyaçlarını giderememe, eşine alışamama, babalık rollerini yerine getirememe, yaşlarına uygun davranamama gibi sorunlar ön plana çıkmıştır. Sonuç olarak henüz fiziksel ve psikolojik olarak olgunlaşmamış erken yaşta evlendirilen çocukların, evlilikle ilgili sorumlulukları yerine getiremediği için sorun yaşadıkları söylenebilir. Aynı zamanda elde edilen bulgulara göre bu sorun başlıklarının genel olarak birbiriyle ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bundan dolayı tıpkı nedenlerde olduğu gibi sorunlar da bütüncül bir bakışla daha iyi anlaşılabilir.

Son olarak erken yaşta evlenen katılımcıların bu tür evliliklerin önüne geçilmesi için bireylere, ailelere ve kurumlara olmak üzere 3 gruba öneride buldukları belirlenmiştir. Katılımcıların bu tür evliliklerinin önüne geçmek için bireylere yaptıkları öneriler içerisinde duygularına göre hareket edilmemesi gerektiği, gelişimsel dönemine uygun davranılması, bu yaşlarda yaşamlarına dair ciddi kararlar verilmemesi ve yaşadıkları zor durumlara karşı evliliği çözüm yolu olarak görülmemesi gerektiği ön plana çıkmaktadır. Bu tür evliliklerden, çocuğun gelişimsel dönemine uygun olmadığı ve ileride telafisi pek mümkün olmayan ve ciddi pişmanlık duygusu yaratacağından dolayı uzak durulması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bireylere dair önerileri içeren araştırma bulguları, bu tür evliliklerinin aileden ve çevreden gelen baskının önüne geçmek için bir yol olarak görülmemesi gerektiğini göstermektedir. Aile dönük önerileri içeren araştırma sonuçları ise ailelerin eğitim alması, sebebi ne olursa olsun o yaşlarda gelişimsel olarak bu tür kararları sağlıklı bir şekilde veremeyecek çocuklarının evlenmelerinin önüne geçmesi ve çocuğun aileden kopmasına sebep olacak veya onu sevgiyi başka yerlerde arayacak tutumlardan uzak durması gerektiğini ortaya koymuştur. Bu tür evliliklerin önüne geçilmesi açısından ailelerin çocuklarına karşı olumlu anne baba tutumlarına sahip olması gerekmektedir. Aksi takdirde ergenler sevgiyi ve ilgiyi başka yerde aramaktadır. Ayrıca katılımcılara göre erken yaşta evliliklerin önüne geçmek için aile, ailenin eğitimi ve olaya bakışı kritik bir öneme sahiptir. Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuca göre bu tür evliliklerin önüne geçilmesi için devlet veya devlete bağlı kurumların sorumluluk alması, konuya dair eğitim faaliyetlerini planlanması, toplumsal söylemlerin gücünü azaltması ve otorite figürleriyle iş birliği yapması gerektiğidir. Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuçta erken yaşta evliliklerin önüne geçilmesi için kurumların yapması gerekenlerle ilgilidir. Bu kapsamda bu tür evliliklerin önüne geçilmesi için devlet veya devlete bağlı kurumların sorumluluk alması, yasaları buna göre düzenlemesi, konuya dair eğitim faaliyetlerini planlanması, erken yaşta evliliklere neden olan toplumsal söylemlerin gücünü

azaltılması ve otorite figürleriyle iş birliği yapılması gerektiğidir. Özetle araştırma sonuçlarına göre erken yaşta evliliklerin önüne geçilmesi sadece bireylerin, ailelerin ve kurumların yapacaklarına odaklanılmamalıdır. Tıpkı neden ve sonuçlarda olduğu gibi sosyal bir olgu olan erken yaşta evliliklerin önüne geçmek için bütüncül bir bakışa sahip olunması gerektiğidir.

Kaynakça

- Aktepe, E., & Atay, M. İ. (2017). Çocuk evlilikleri ve psikososyal sonuçları. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 9(4), 410-420. <https://doi.org/10.18863/pgy.310791>.
- Acar Ağar, B., Durmuş, E., & Çelik, M. (2024). Eğitsel, Sosyal ve Psikolojik Bir Sorun: Çocuk Evliliklerde “Gelin” ve “Damat” Olmak. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 34-46. <https://doi.org/10.53506/egitim.1451362>.
- Aral, N., & Gürsoy, F. (2001). Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151(5), 1-25.
- Aydemir, E. (2011). *Evlilik mi evcilik mi? erken ve zorla evlilikler, çocuk gelinler*. Uşak Yayınevi.
- Birleşmiş Milletler. (1989, Kasım 20). Çocuk haklarına dair sözleşmesi. https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarinaDairSozlesme.pdf (10.12.2023).
- Boran, P., Gülçay, G., Devocioğlu, E., & Eren, T. (2013). Çocuk gelinler. *Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 26, 58-62. <https://doi.org/10.5472/MMJ.2013.02751.1>.
- Braun, V., & Clarke, V. (2019). Psikolojide tematik analizin kullanımı. S. N. Şad* , N. Özer** ve A. Atli*** (Çevirenler). *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education*, 7(2), 873-898. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.7c.2s.17m>.
- Carter, B. & McGoldrick, M. (1989). *The changing family life-cycle: A framework to family therapy* (2nd ed.). Allyn & Bacon.
- Coşkun, A. M., Şenturan, L., Çayır, G., & Yakıt, E. (2016). Çocuk gelinler sorununa toplumsal duyarlılık geliştirme. *International Journal of Human Sciences*, 13(1), 1107-1122. <http://dx.doi.org/10.14687/ijhs.v13i1.3583>.
- Çetin, M. (2020). Toplumsal bir gerçeklik olarak çocuk gelinler. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 5, 107-122.
- Çizmecioğlu, R. (2020). *Evlilik olgunluğu ile evlilik beklentisi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (YÖK Tez Merkezi, Yüksek Lisans). İstanbul Ticaret Üniversitesi.

- Çocuk Koruma Kanunu. (2005, Temmuz 15). https://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_kanun/cocukkoruma.pdf (7.11.2023).
- Dagne, H. G. (1994). Early marriage in northern Ethiopia. *Reproductive Health Matters*, 2(4), 35–38. [https://doi.org/10.1016/0968-8080\(94\)90006-X](https://doi.org/10.1016/0968-8080(94)90006-X).
- Demir, Y., Özel, C., & Sütçü, S. (2022). Erken yaşta evliliklerin bireysel ve toplumsal sonuçları. *Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 49-62.
- Doğan Göksel, P. (2018). *Çocuk gelinlerin erken evlilik süreçleri ve erken evliliklerin önlenmesine ilişkin görüş ve düşüncelerin incelenmesi*. (YÖK Tez Merkezi, Yüksek Lisans). Manisa Celal Bayar Üniversitesi.
- Dolgin, G. D. (2013). *Ergenlik psikolojisi* (Çev. D. Özen). Kaknüs Yayınları.
- Duru, E., & Arslan, G. (2014). Evlenmek amacıyla evden kaçan kız ergenler; bir olgubilim çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(41), 36-48.
- Edmeades, J. D., MacQuarrie, K. L., & Acharya, K. (2022). Child grooms: understanding the drivers of child marriage for boys. *Journal of Adolescent Health*, 70(3), S54-S56. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2021.08.016>.
- Fagot, B. I., Pears, K. C., Capaldi, D. M., Crosby, L., & Leve, C. S. (1998). Becoming an adolescent father: Precursors and parenting. *Developmental Psychology*, 34(6), 1209–1219. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.34.6.1209>.
- Gastón, C. M., Misunas, C., & Cappa, C. (2019). Child marriage among boys: a global overview of available data. *Vulnerable Children and Youth Studies*, 14(3), 219–228. <https://doi.org/10.1080/17450128.2019.1566584>.
- Geldard, K., & Geldard, D. (2013). *Ergenler ve gençlerde psikolojik danışma* (Çev. Edt. M. Pişkin). Nobel Yayıncılık.
- Gladding, T. S. (2015). *Aile terapileri tarihi, kuram ve uygulamaları* (Çev. Edt. İ. Keklik ve İ. Yıldırım). Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları.
- Gosh, B. (2011). Early marriage of girls in contemporary bengal: A field view. *Social Change*, 41(1), 41-61. <https://doi/10.1177/004908571104100102>.
- Haberland, N., Chong, E., & Bracken, H. (2003). *Married adolescents: An overview*. Geneva: World Health Organization.
- Jain, S., & Kurz, K. (2007). *New insights on preventing child marriage: A global analysis of factors and programs*. International Center for Research on Women (ICRW).

- Johnson, B., & Christensen, L. (2014). *Eğitim araştırmaları nicel, nitel ve karma yaklaşımlar* (Çev. Ed. Ş.B. Demir). Eğiten Kitap.
- Larson, N. C., Hussey, J. M., Gillmore, M. R., & Gilchrist, L. D. (1996). What about dad? Fathers of children born to school-age mothers. *Families in Society*, 77(5), 279–289. <https://doi.org/10.1606/1044-3894.916>.
- Misunas, C., Gastón, C. M., & Cappa, C. (2018). Exploring the Determinants of Child Marriage Among Boys and Its Outcomes on Men's Sexual and Reproductive Health and Family Size. *Available at SSRN 3272012*.
- Malatyalı, M.K (2014). Türkiye’de ‘çocuk gelin’ sorunu. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 2(3), 27-38. <https://doi.org/10.7816/nesne-02-03-03>.
- Mihçioğur, S., Erbaş, F., & Akın, A. (2010). Çocuk gelinler ve beklenen olumsuz sonuçları. *Sağlık ve Toplum*, 1, 3-12.
- Montazeri, S., Gharacheh, M., Mohammadi, N., Rad, I.A., & Ardabili, H.E. (2016) Determinants of early marriage from married girls’ perspective in Iranian setting: A qualitative study. *J Environ Public Health*, 8, 615-929. <https://doi.org/10.1155/2016/8615929>.
- Nour, N. M. (2006). Health Consequences of Child Marriage in Africa. *Emerging Infectious Diseases*, 12(11), 1644-1649. <https://doi.org/10.3201/eid1211.060510>.
- Özcebe, H., & Biçer, B. K. (2013). Önemli bir kız çocuk ve kadın sorunu; çocuk evlilikler. *Türk Pediatri Arşivi*, 28(2), 86-93. <https://doi.org/10.4274/tpa.1907>.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (Çev. Edt. M. Bütün ve S. B. Demir). Pegem Yayıncılık.
- Soylu, N., & Ayaz, M. (2013). Adli değerlendirme için yönlendirilen küçük yaşta evlendirilmiş kız çocuklarının sosyodemografik özellikleri ve ruhsal değerlendirmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 14, 136-144. <http://dx.doi.org/10.5455/apd.36694>.
- Şen, H. (2014). *Çocuk Gelinler: Evcilikten Evliliğe*. Detay Yayıncılık.
- Şenol, D., & Mazman, İ. (2012). Erken yaşta evlilik: Çocuk gelinler. *Uluslararası Katılımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu 18-19 Mayıs 2012* (ss. 500-517). Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Şenol, D., & Sarp, Ç. (2018). Kadın ve erkeklerin değerlendirmeleri ile toplumsal cinsiyet rolleri-Kırıkkale örneği. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 31, 17-38.
- Türk Medeni Kanunu. (2001, 8 Aralık) Resmi Gazete. (Sayı: 24607).

- TÜİK. (2018, Kasım 12). <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27594> (7.12.2023).
- TÜİK. (2023, Mayıs 15). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Birth-Statistics-2022-49673> (24.11.2023).
- TÜİK. (2024, Nisan 19). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2023-53679#:~:text=T%C3%BCrkiye%20n%C3%BCfusunun%20%26%2C0,7'sini%20k%C4%B1z%20%C3%A7ocuklar%20olu%C5%9Fturdu> (24.04.2024).
- UNICEF (2019, Haziran 6). <https://www.unicef.org/press-releases/115-million-boys-and-men-around-world-married-children-unicef> (11.09.2023).
- UNICEF (2023, Mayıs 3). <https://www.unicef.org/turkiye/bas%C4%B1n-b%C3%BCltenleri/unicef-k%C3%BCresel-d%C3%BCzeyde-ya%C5%9Fanan-%C3%A7ok-say%C4%B1da-kriz-%C3%A7ocuk-ya%C5%9Fta-evliliklerle-m%C3%BCcadeleyi> (6.10.2023)
- United Nations. (2015). Resolution adopted by the Human Rights Council 29/8, Strengthening efforts to prevent and eliminate child, early and forced marriage, A/HRC/RES/29/8.
- Uslu, İ. (2011). *Türkiye’de aile yapısı araştırması (A research on the family structure in Turkey)*. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Yıldız, D. (2018). *Sosyo-kültürel faktörler bağlamında erken evlilikler*. (YÖK Tez Merkezi, Yüksek Lisans). Hacettepe Üniversitesi.
- Yıldız, N., & Avcı, H. (2014). *Erken evliliklerin toplumsal meşruiyeti: Nitel bir çalışma*. DİTAM Toplumsal Araştırmalar Merkezi Yayınları:
- Yıldız, D., & Poyraz, T. (2020). Sosyo-demografik ve sosyo-kültürel bağlamda erken evlilikler: Çocuk gelinler ve çocuk damatlar. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (32), 159-186. <https://doi.org/10.20427/turkiyat.581208>
- Yılmaz, İ. (2023). Çocuk damatlar ve töre. *11. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı-IV* (ss. 175-198). İstanbul.
- Yorgun, E. (2019). *Erken evlilikler ve çocuk yetiştirmede karşılaşılan problemler (Ardahan ili örneği)*. (YÖK Tez Merkezi, Yüksek Lisans). Sakarya Üniversitesi.